

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ

*II Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 2

4 листопада 2022 року

*Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2022 рік*

Друкується згідно листа Міністерства освіти і науки України «Про проведення міжнародних, всеукраїнських конгресів, форумів, науково-практичних конференцій та семінарів студентів і молодих учених на 2020 рік» (Лист МОН №22.1/10-83 від 19.01.2021) та рішенням Вченої ради факультету дошкільної педагогіки і психології (Протокол №2 від 30.09.2022).

Педагогічний альманах. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика: матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (04 листопада 2022 року). Вип. 2. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2022. 206 с.

Організаційний комітет:

- Богущ А. М. – дійсний член АПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
- Бабчук О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
- Кавиліна Г. К. – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
- Булгакова О.Ю. – доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
- Левицька М.І. – методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і даних несе автор.

ЗМІСТ

Розділ I. Теоретичні аспекти дошкільної освіти у сучасному вимірі

Асеева Ю. О. Психолого-педагогічні основи сюжетно-рольових ігор дошкільників.....	6
Богуш А. М., Чебан К. С. Розвиток зв'язного мовлення дітей передшкільного віку засобами української народної казки.....	11
Бужина І. В., Поченюк Ю. С. Уявлення про природні явища як складова культури спілкування у дітей раннього дошкільного віку.....	16
Волошин О. М. Умови формування креативної компетентності майбутніх вихователів в художньо-творчій діяльності.....	25
Діхтяренко С. В. Дитяче експериментування: сучасна технологія дослідницької діяльності дітей дошкільного віку.....	30
Колесник А. Г., Подимова Л. В. Особливості формування самосвідомості дітей старшого дошкільного віку...	39
Кудрявцева О. А., Ньюкало О. О. Оптимізація педагогічної підтримки старших дошкільників у період їх підготовки до навчання у школі.....	45
Монке О. С., Себова Ю. Г. Інтеграція засобів арт-педагогіки в подоланні тривожності дітей дошкільного віку.....	53
Монке О. С., Харченко І. І. Гра як засіб морально-духовного виховання та морально-вольових якостей сучасних старших дошкільників.....	58
Притуленко Н. С. Професійна підготовка педагогів дошкільної освіти.....	65

Розділ II. Інноваційні методи та технології у просторі дошкільної освіти

Бабчук О. Г., Шевченко М. В. Агресивна поведінка дітей дошкільного віку: особливості та мотиви прояву.....	72
--	----

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАСОБІВ АРТПЕДАГОГІКИ В ПОДОЛАННІ ТРИВОЖНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

**Док. пед. наук, доц. О. С. Монке
Магістрантка Ю. Г. Сєбова**

Одна із найголовніших базових потреб особистості, зокрема дитини дошкільного віку – потреба у безпеці. Наразі ця потреба під загрозою. Коли лунає сирена, ми можемо відчувати страх, тривогу і наша реакція на звичайні події може змінюватися. Головне, що має пам'ятати кожен дорослий – це те, що від його реакції на події залежить рівень травмованості, зокрема тривожності дитини. І треба вміти справлятися зі своїм страхом, тоді його не буде і у дитини. Мистецтво, творчість несуть в собі ефективні можливості зцілюючого впливу на особистість, допомагає впоратись із тривогою, подолати наслідки стресу кожному, хто живе в умовах війни.

У сучасній психолого-педагогічній науці все більше зростає інтерес до арт-педагогічних та арттерапевтичних методів виховання та зцілення за допомогою творчості. Арт-педагогіка сьогодні — це напрям сучасної педагогіки, що стрімко розвивається та стає все популярнішим у професійному середовищі як за кордоном, так і в Україні. Цей метод використовується з метою терапевтичного впливу, у вирішенні виховних, діагностичних, корекційних, психопрофілактичних завдань. Метою даної статті є теоретичне обґрунтування ефективності використання окремих засобів артпедагогіки, спрямованих на корекцію тривожності дітей дошкільного віку.

Психологічні теорії тривожності демонструють багатогранність її проявів, і описані в наукових дослідженнях Л. Божович, К. Ізарда, А. Прихожан, Ч. Рікрофта, Ч. Спілбергера, З. Фрейда та ін. Розробку проблеми тривожності заходимо і в новітніх наукових розвідках: Т. Гаврилова (аутомортальна тривожність), В. Кучерявець (танатична тривожність в період дорослішання), В. Нестеренко (проблеми співвідношення захис-

них механізмів особистості та тривожності), Я. Омельченко, З. Кісарчук (психологічна допомога дітям із тривожними станами). На жаль, сьогодні кількість дітей, які відрізняються підвищеним неспокоєм, емоційною нестійкістю, тривожністю занадто велика. Тому проблема емоційних порушень, їх своєчасна корекція особливо актуальна. Так, Ніколь Портер Віллокс зазначає, що «негативний досвід війни живе в тілі. Ми не можемо змінити того, що сталося — але терапевтична підтримка й тепле людське спілкування здатні змінити те, як дитина переживає досвід війни, та повернути їй відчуття захищеності» [5].

Тривожність, як один із найпоширеніших проявів емоційних порушень має яскраво виражену вікову специфіку, що виявляється в її джерелах, змісті, формах вияву компенсації і захисту. Розв'язання проблеми тривожності, ранньої діагностики її рівня відноситься до числа гострих і актуальних завдань психолого-педагогічної науки. У дослідженні Ф. Березіна доведено факт існування тривожного ряду, який включає в себе кілька афективних феноменів, що послідовно змінюють одне одного: «1. Відчуття внутрішньої напруженості. 2. Гіперестезичні реакції. 3. Власне тривога. 4. Страх. 5. Відчуття незворотності катастрофи. 6. Тривожно - боязливе збудження» [цит. за 2].

Психологи визначають ситуативну (Ю. Ханін) і особистісну тривожність (Ч. Спилбергер) [4]. Ситуативна тривожність час від часу виявляється у кожної людини. І це є нормальним явищем. Однак, якщо запустити протікання особистісної тривожності, то вона закріплюється в стереотипі «я-поганий і світ поганий». Як зазначає Еллен Хендріксен, тривога і неспокій здатні знищити дитячу самооцінку і впевненість в собі [5]. За умови частого зіткнення дитини з тривожними ситуаціями тривожність формується та закріплюється як стійка властивість особистості. У дітей проявляються такі поведінкові реакції: страхи, звички невротичного характеру, односторонні захоплення та схильності до фантазування та повторення «ритуальних» дій, вербальна та невербальна агресія щодо оточуючих у ситуаціях, що викликають тривогу, гостре реагування на невдачу, відмова від тієї чи іншої діяльності, в якій відчувають

ускладнення, тихий глухий голос, можливе заїкання. Їхнє мовлення може бути як занадто швидким, квапливим, так і сповільненим, затрудненим. Зазвичай, виникає тривале збудження: дитина осмикує руками одяг, чимось маніпулює. Означені маніпуляції знижують у дітей емоційну напругу, заспокоюють. Е. Хендріксен склала список із п'яти порад, що допоможуть впоратися з дитячою тривожністю. Опишемо їх: «1. Складіть план гри. Іноді діти забувають, що вони мають можливість впоратися з будь-яким завданням. Допоможіть дитині усвідомити, що вона здатна самостійно вирішити будь-яке відповідне її віку завдання. Якщо дитина висловлює своє занепокоєння і звертається з цією тривоگوю до вас, дайте відповідь: «Схоже, ти дуже хвилюєшся через А». Це дає можливість уникнути глухої ситуації, що виникає після фрази «тут нічого боятися». 2. Навчіть дитину відповідати своїй тривожності. Іноді діти не усвідомлюють, що тривожність це лише одна сторона діалогу. Вони можуть відповісти своєму занепокоєнню, щоб відчувати себе впевненіше. Для цього запропонуйте дитині обрати ім'я своїй тривожності. Наприклад, «неспокійна Ліза (Аня, Миша)» або навіть намалюйте персонажа, який сидить на плечі дитини. 3. Поясніть, що будь-яка буря рано чи пізно стихне. Хвилювання спричиняє неприємні фізичні відчуття — підвищене серцебиття, бурчання в шлунку. Такі відчуття можуть посилити споконвічно стресову ситуацію (наприклад, розв'язання задач з математики біля дошки). Неприємні відчуття можуть змусити дитину подумати «зі мною щось не так». Навчіть дитину не боятися цих фізичних відчуттів. 4. Позбавте дитину від марних ритуалів. Якщо у вашої дитини є низка дивних традицій, скажімо, вона може почистити зуби, тільки включивши/вимкнувши воду рівно чотири рази, запропонуйте дитині дізнатися, що станеться без дотримання ритуалу. Приготуйтеся до сліз. Будьте суворими, але в той же час підтримайте дитину, адже «ритуал» для неї вкрай важливий. 5. Дайте дитині виговоритися. Хоча б кілька хвилин на день давайте якнайменше вказівок. Іноді питання «не хочеш почати робити домашнє завдання?» сприймаються саме як критика. «Я радий, що ти розповів про свій день» відрізня-

ється від «Що ти сьогодні вивчив у школі?» Опрацювання ситуацій - найкращий спосіб подарувати дитині почуття впевненості у своїх силах» [5].

Рушійні механізми різних видів артпедагогіки, а саме рух, танець, малювання, музика, казка, імпровізація, тобто усі інструменти експресивного мистецтва дозволяють впливати на дітей на рівні підсвідомості, що призводить до спонтанних творчих думок, ідей та емоційних реакцій дітей.

Так, казкотерапія, як один із найефективніших видів артпедагогіки у контексті подолання тривожності дозволяє дитині засвоїти основні механізми пошуку та прийняття рішень. Казка – це універсальна мова, яку розуміють діти будь-якого віку. Зміст казки завжди звернено відразу до двох шарів психіки дитини: до свідомої психіки, яка відстежує зміст казки, і до несвідомої, яка проживає цю казку, сприймає її кожною клітинкою тіла, пропускаючи через всі органи чуття. Дитина уявляє образи, чує звуки, які тут описуються, вона відчуває казку. Казка допомагає дитині знайти ті ресурси, які їй необхідні для подолання різних складних життєвих ситуацій. У процесі слухання, вигадування та обговорення казки у дитини розвиваються фантазія, творчість. Дослідження засвідчують, що при вигадуванні казок діти з високим рівнем тривожності найчастіше вигадують незворотний сюжет (події зазвичай відбуваються у лісі). Діти із середнім рівнем тривожності використовують сюжети перевтіленням, змінами в образі героя, часто на шляху героїв їхньої казки зустрічаються перепони та присутні помічники. Діти з низьким рівнем тривожності обирають сюжети у змісті, яких програється цінність відносин (дружніх, родинних). Як зауважує Р. Ткач, у казці, яка будується за певними правилами, ми демонструємо дитині новий досвід, нові перспективи, нове життя. Схема терапевтичної казки, її алгоритм вкладається у п'ять абзаців. «Жили-були» – це справжня ситуація, яка описує саму дитину як персонажа казки і знайоме, від початку звичне їй середовище, у якому вона жила раніше. «І ось одного разу» – це проблема, яка трапляється у житті дитини. «Через це» – як змінюється життя персонажа казки у зв'язку з проблемою. «Ось

тоді» – що робить персонаж, щоб вирішити проблему, що виникла, який досвід він отримує. «З того часу» – це вже щасливе завершення казки [3]. Обов'язкова умова – терапевтична казка для дітей повинна мати щасливий кінець. Діти за своєю природою налаштовані на те, що все має бути добре. Дитина тільки тоді зможе рухатися вперед, коли вона бачить попереду світло: промінчик надії, ситуацію для неї безпечну, щасливий фінал. В інших умовах у дитини не буде стимулу рухатися вперед, залишати свою раковину чи кокон» [3]. Так само, музикотерапія як один із видів артпедагогіки використовується в якості символічної форми, допоміжного засобу основна дія якого спрямована на регуляцію порушень психосоматичних та психоемоційних процесів, корекцію рефлексивно-комунікативної сфери дошкільника. Артпедагогічні техніки рецептивної, інтегративної та активної музикотерапії в ЗДО можна проводити як в індивідуальній, так і в підгруповій формі [6]. Зазначимо, що коли проблема емоційних порушень дитини дошкільного віку лежить в сфері тривожності та страхів, то спочатку варто використовувати індивідуальні форми музикотерапії.

Отже, інтеграція казкотерапії і музикотерапії як одних із найефективніших видів артпедагогіки для дітей дошкільного віку дозволяють подолати прояви тривожності дошкільників. Адже коли дитина створює казку й проговорює її вголос, вона ідентифікує себе з головним героєм (навіть якщо це казкова тварина або явище природи), набуває сили та інших позитивних якостей цього героя. А відтак, діапазон її психологічного ресурсу розширюється, і вона стає сильнішою, ніж її травматичний досвід. Так само музикотерапія очищує, зцілює, наповнює дитину ресурсом «антитривожності», здатним протистояти негативним впливам оточуючого середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березин Ф. Б. Тревога и адаптационные механизмы. *Тревога и тревожность* / Под ред. В. М. Астапова., 2001. 256 с.
2. Гринечко А. Типологія проявів тривожності в онтогенезі особистості. URL: <https://social->

science.uu.edu.ua/article/478(дата звернення 19.10.22)

3. Ткач Р.М. Сказкотерапия детских проблем., 2008. 118 с.

4. Ткач Р.М. Казкотерапія дитячого горя. К.: Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 2012. С. 213-214.

5. Хендриксен Э. Социальная тревожность. Как перестать избегать общения и избавиться от неловкости. «Эксмо», 2018. 6. Як малювання та казки зцілюють травму війни? URL: <https://rubryka.com/article/painting-and-fairytales-during-war/> (дата звернення 19.10.22).

ГРА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ ТА МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ СУЧАСНИХ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

**Док. пед. наук, доц. О. С. Монке
Магістрантка І. І. Харченко**

Актуальність статті виявляється у тому, що гра як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку безперечно є одним із найефективніших засобів їх гармонійного розвитку, зокрема морально-духовного розвитку дитини дошкільного віку. У старшому дошкільному віці особливо актуальним є формування морально-вольової сфери дітей, зокрема таких морально-вольових якостей як самостійність, організованість, наполегливість, відповідальність, дисциплінованість. Від того, наскільки розвиненою є морально-виховна сфера особистості старшого дошкільника залежить і наступне успішне навчання у школі, і формування життєвої позиції. Недооцінка важливості морально-духовного виховання, зокрема морально-вольових якостей з ранніх років призводить до встановлення неправильних стосунків дорослих і дітей, зайвої опіки останніх, що може стати причиною лінощів, несамостійності дітей, невпевненості у своїх силах, низької самооцінки, егоїзму і т. ін.

Мету статті вбачаємо в розкритті ролі гри, її можливос-